

Dünyaya karşı olan aşk-ı mecazî dahi bir aşk-ı hakikiye inkılab edebilir mi?

Dördüncü Soru

Mahbublara olan aşk-ı mecazî aşk-ı hakikiye inkılab ettiği gibi acaba ekser nâsda bulunan dünyaya karşı olan aşk-ı mecazî dahi bir aşk-ı hakikiye inkılab edebilir mi?

Elcevap: Evet. Dünyanın fâni yüzüne karşı olan aşk-ı mecazî; eğer o âşık, o yüzün üstündeki zeval ve fena çirkinliğini görüp ondan yüzünü çevirse bâki bir mahbub arasa dünyanın pek güzel ve âyine-i esma-i İlahiye ve mezraa-i âhîret olan iki diğer yüzüne bakmaya muvaffak olursa o gayr-ı meşru mecazî aşk, o vakit aşk-ı hakikiye inkılabı yüz tutar. Fakat bir şart ile ki kendinin zâil ve hayatıyla bağlı kararsız dünyasını, haricî dünyaya iltibas etmemektir.

Eğer ehl-i dalalet ve gaflet gibi kendini unutup âfaka dalıp umumî dünyayı hususi dünyası zannedip ona âşık olsa tabiat bataklığına düşer, boğulur. Meğerki hârîka olarak bir dest-i inayet onu kurtarsın. Şu hakikati tenvir için şu temsile bak. Mesela:

Şu güzel zîynetli odanın dört duvarında, dördümüze ait dört endam âyinesi bulursa o vakit beş oda olur. Biri hakiki ve umumî, dördü misalî ve hususi... Her birimiz kendi âyinemiz vasıtasıyla, hususi odamızın şeklini, heyetini, rengini değiştirebiliriz. Kırmızı boya vursak kırmızı, yeşil boyasak yeşil gösterir ve hâkeza... Âyinede tasarrufla çok vaziyetler verebiliriz; çirkinleştirir, güzelleştirir, çok şekillere koyabiliriz. Fakat haricî ve umumî odayı ise kolaylıkla tasarruf ve tağyir edemeyiz. Hususi oda ile umumî oda hakikatte birbirinin aynı iken ahkâmda ayırdırlar. Sen bir parmak ile odanı harap edebilirsin, ötekinin bir taşını bile kımıldatamazsın.

İşte dünya süslü bir menzildir. Her birimizin hayatı, bir endam âyinesidir. Şu dünyadan her birimize birer dünya var, birer âlemimiz var. Fakat direği, merkezi, kapısı, hayatımızdır. Belki o hususi dünyamız ve âlemimiz, bir sahifedir. Hayatımız bir kalem, onunla sahife-i a'malimize geçecek çok şeyler yazılıyor.

Eğer dünyamızı sevdikse sonra gördük ki dünyamız hayatımız üstünde bina edildiği için hayatımız gibi zâil, fâni, kararsızdır, hissedip bildik. Ona ait muhabbetimiz, o hususi dünyamız âyine olduğu ve temsil ettiği güzel nukuş-u esma-i İlahiyeye döner; ondan, cilve-i esmaya intikal eder.

Hem o hususi dünyamız, âhîret ve cennetin muvakkat bir fidanlığı olduğunu derk edip ona karşı şedit hırs ve talep ve muhabbet gibi hissiyatımızı onun neticesi ve semeresi ve sümbülü olan uhrevî fevaidine çevirsek o vakit o mecazî aşk, hakiki aşka inkılab eder.

Yoksa نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ أَنفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ sırrına mazhar olup nefsinin unutup hayatın zevalini düşünmeyerek hususi kararsız dünyasını, aynı umumî dünya gibi sabit bilip kendini lâyemut farz ederek dünyaya sapsansa, şedit hissiyat ile ona sarılsa onda boğulur, gider. O muhabbet onun için hadsiz bela ve azaptır. Çünkü o muhabbetten yetimane bir şefkat, meyusane bir rikkat tevellüd eder. Bütün zîhayatlara acır, hattâ güzel ve zevale maruz bütün mahlukata bir rikkat ve bir firkat hisseder; elinden bir şey gelmez, yeis-i mutlak içinde elem çeker.

Fakat gafletten kurtulan evvelki adam, o şedit şefkatin elemine karşı ulvi bir tiryak bulur ki acıdığı bütün zîhayatların mevt ve zevalinde bir Zat-ı Bâki'nin bâki esmasının daimî cilvelerini temsil eden âyine-i ervahları bâki görür; şefkati, bir sürura inkılab eder.

Hem zeval ve fenaya maruz bütün güzel mahlukatın arkasında bir cemal-i münezzehe ve hüsn-ü mukaddesi ihsas eden bir nakış ve tahsin ve sanat ve tezyin ve ihsan ve tenvir-i daimîyi görür. O zeval ve fenayı tezyid-i hüsn ve tecdid-i lezzet ve teşhir-i sanat için bir tazelandirmek şeklinde görüp lezzetini ve şevkini ve hayretini ziyadeleştirir.